Arhitektura, mjesto, emocije: Maksimir i Poljud između baštine i budućnosti

Razgovor s Markom Špikićem i Alenom Žunićem

Osobno sam protiv morbidno-kulturnog valoriziranja stanovitih situacija koje su dosta česte kod nas u Zagrebu i koje ukazuju na pomanjkanje tempa i smisla za dinamiku našeg vremena i mogućnosti. (...) Dobre arhitekture ponegdje ima, dobrih misli ima (...) ali se sve to nekako gubi u magli neshvaćenog.

Turina, 1963.

Povratna veza između izgrađena prostora i ljudskog djelovanja odavno je utvrđena: arhitektura proizlazi iz načina na koji razumijemo svijet i zamišljamo buduće društvene odnose, a potom izgrađeni prostor povratno oblikuje naše navike, interakcije i kolektivne obrasce ponašanja. Prostori koje internaliziramo i kuće kojima ih nastanjujemo s vremenom postaju dio osobnog i zajedničkog identiteta, naš zavičaj, naš mentalni pejzaž. U tom smislu arhitektura nije tek materijalni okvir života, nego medij društvenog pamćenja i instrument proizvodnje značenja. No pojedini prostori i njihova arhitektura s vremenom zadobivaju gotovo mitski status. Prestaju biti tek mjesta svakodnevice i postaju simboli i žarišta kolektivnog pamćenja u koje se „slijevaju" povijesni događaji, političke projekcije, emocije i osjećaj identiteta. Zagrebački Maksimir i splitski Poljud nesumnjivo pripadaju toj kategoriji. Nerazdvojni od povijesti klubova koji se njima koriste, oni su nijemi akteri glasnih društvenih i političkih epizoda te važni nositelji kolektivnog identiteta.

Stadion Maksimir nastajao je etapno od početka 50-ih godina prošlog stoljeća prema projektu Vladimira Turine, Franje Neidhardta i Eugena Erlicha, uz kasnije intervencije drugih autora, među kojima Borisa Magaša i Božidara Tušeka. Izvorno zamišljen na temelju snažnog odnosa arhitekture i krajolika, kao otvorena arena povezana s maksimirskim perivojem i vizurama prema Medvednici, tijekom desetljeća nizom je dogradnji i pregradnji postupno mijenjao svoj

arhitektonski karakter. Njegova modernistička arhitektura bila je zaštićena kao kulturno dobro, no zaštita je 2000. godine ukinuta, nakon što je krajem 90-ih započela opsežna, nikada dovršena rekonstrukcija stadiona. Danas, kada se priprema njegova zamjena novim stadionom na istoj lokaciji, pitanje očuvanja više se gotovo ni ne postavlja, dok se kontinuitet mjesta i njegove sportske funkcije podrazumijeva kao vrijednost koju treba sačuvati.

Poljud se nalazi u bitno drukčijoj situaciji. Stadion Borisa Magaša, izgrađen za Mediteranske igre 1979. godine, jedno je od kanonskih djela hrvatske arhitekture druge polovice 20. stoljeća, čija arhitektonska vrijednost proizlazi podjednako iz konstrukcije i oblikovanja karakteristične stadionske školjke koliko i iz njezina odnosa prema splitskom krajoliku i gradu. Za razliku od Maksimira, Poljud je pojedinačno zaštićeno kulturno dobro, a njegova je vrijednost odavno prepoznata unutar arhitektonske struke. Istodobno, višedesetljetno nedostatno održavanje, različite procjene tehničkog stanja građevine te promijenjeni standardi i zahtjevi suvremene sportske infrastrukture proteklih su godina otvorili raspravu o opsegu i isplativosti njegove obnove, mogućnostima prilagodbe, a u dijelu javnosti i o opravdanosti njegova daljnjeg očuvanja.

Iako im je zajednička polazišna točka odnos arhitekture, pamćenja i identiteta, Maksimir i Poljud danas predstavljaju dva bitno različita slučaja, zanimljiva upravo zbog mogućih ishoda procesa koji su ih oblikovali. U oba se slučaja prepleću

pitanja arhitekture i urbanizma s ekonomskim i političkim interesima, pamćenjem i emocionalnim odnosom zajednice prema prostoru koji smatra svojim. Dodatnu dimenziju tim procesima daje činjenica da je riječ o stadionima dvaju klubova čije je rivalstvo i samo važan dio njihove simboličke i emocionalne recepcije. Emociju pritom ne treba razumjeti kao suprotnost racionalnom odlučivanju, ni zaštitu kao nužnu suprotnost razvoju. U Maksimiru je arhitektura tijekom vremena izgubila velik dio svoje izvornosti i nekadašnji status zaštićenoga kulturnog dobra, dok je simbolička vrijednost mjesta ostala gotovo neupitna. Na Poljudu je arhitektonska vrijednost prepoznata i institucionalno zaštićena, ali se pred zahtjevima suvremene funkcije iznova postavlja pitanje granica njegove prilagodbe.

O tim smo pitanjima razgovarali s dvojicom sugovornika: o Maksimiru s povjesničarom umjetnosti prof. dr. sc. Markom Špikićem, redovitim profesorom na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i stručnjakom za teoriju zaštite kulturne baštine, a o Poljudu s arhitektom i urbanistom izv. prof. dr. sc. Alenom Žunićem s Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Stadion Maksimir – pogled na sjevernu tribinu s Maksimirske ceste (današnje stanje) (FOTO G. Vranić)

O maksimirskom smo stadionu razgovarali s Markom Špikićem, redovitim profesorom Katedre za zaštitu kulturne baštine na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu.

Kvartal (K): Koliko su emocije prisutne u valorizaciji baštine i možemo li (romantično) tvrditi da su one faktor u percepciji i zaštiti prostora ili je pak sigurnije osloniti se na (ne)odgovarajući birokratski stroj u okviru kojeg se provodi programiranje, oblikovanje i zaštita naših gradova?

Marko Špikić (MŠ): Pitanje je postavljeno široko i na njega nije lako dati kratak odgovor. Povijest percepcije spomenika podrazumijeva i afektivni aspekt, u smislu afirmiranja i u

smislu poricanja vrijednosti baštinjenim formama i sadržajima. Ako govorimo o percepciji vrijednosti jednoga gradskog stadiona, onda su emocije–i to emocije uglavnom muškog dijela populacije–vjerojatno nezaobilazne u sagledavanju stvari. Prateći dosadašnja zbivanja – više najave nego rasprave –čini se da se emocije tog dijela građanstva odveć ne zamaraju konzervatorskom problematikom ili šire shvaćenim valoriziranjem vrlo izmijenjene stadionske arhitekture.

K: Kako je moguće da je Stadion Maksimir od zaštićenoga kulturnog dobra postao objekt oko čijeg rušenja danas postoji gotovo potpun društveni konsenzus? Ima li to veze s odnosom društva prema modernističkoj baštini ili je pak moguće govoriti o emocijama koje su u ovom slučaju proizvele svojevrsnu urbanističku paralizu?

MŠ: Prvo, stadion u Maksimiru počeo je doživljavati preobrazbe u doba povećanih autokratskih tendencija u hrvatskoj politici, odnosno povezanošću glavnoga političkog moćnika 90-ih godina s maksimirskim klubom. Mijena je započeta na jezičnoj razini, odnosno s imenom kluba, koje među najvećim brojem navijača nikada nije prihvaćeno. (Pritom ne mislim da je želja za zadržavanjem „socijalističkog" imena imala ikakve veze s rafiniranom nostalgijom za tim vremenima.) Kada su preobrazbe započele, konzervatorska je služba odlučila registrirati ranije nastalu, kritički valoriziranu arhitekturu visokog modernizma. Taj je postupak svojedobno naišao na gotovo vulgarnu osudu „trenera svih trenera". Drugo, nijekanje Turinina projekta u formi pregradnje istodobno je

kod nas rijedak primjer „nastavka izgradnje" arhitekta Kincla i suradnika, kao i simptom vrlo sporog prenošenja istraživačkog prepoznavanja vrijednosti u praktičan konzervatorski projekt, a time i kolektivno priznavanje vrijednosti modernističke baštine. Promjene na Turininoj građevini, ukratko, nikada uistinu nisu bile, niti su postale, javna stvar.

K: Je li inzistiranje na istoj lokaciji novog stadiona rezultat racionalnoga urbanističkog promišljanja ili prije svega emocionalne potrebe da se kontinuitet identiteta veže uz konkretan prostor, bez obzira na njegova ograničenja?

MŠ: Čini se da je zadržavanje lokacije, koje implicira provedbu principa supstitucije (isprobanog na stadionu u Kranjčevićevoj ulici), jasan simptom političkog prepoznavanja važnosti popularno poimanog *genius loci*. Kada se razmotri ustrajavanje na istim lokacijama kod obaju stadiona (kao da je riječ o fazama izgradnji antičkih hramova, potom i crkava, na istome mjestu u podjednako promjenjivim urbanim kontekstima), vidi se dominacija udovoljavanja javnim apetitima, odnosno ritualima javne nostalgije, što se, osobito u Kranjčevićevoj ulici, teško može razumjeti ako se oživljavanje stadiona sagleda iz urbanističke perspektive. Uzimajući u obzir praktičan, svakodnevan, masovno percipiran, pa tako valjda i politički problem prometovanja u Zagrebu, ustrajavanje na tangencijalnom dodiru stadiona s važnom prometnicom ne čini se kao dobra ideja.

K: U kojoj je mjeri odbacivanje ideje novog stadiona na rubu grada pokazatelj da u Hrvatskoj još uvijek sportsku

infrastrukturu promatramo prvenstveno simbolički, a ne vođeni njezinom funkcionalnošću, prometnom logikom i dugoročnom održivošću prostora?

MŠ: Njegovanje simboličnosti politički je iskoristivo, katkad i lakše ostvarivo, a donosi izravne i brže rezultate od mudrog projiciranja bliže i dalje urbane budućnosti. Više se ne rađamo u društvu divovskih ostvarenja višegodišnjih planova – oni su relikti, koji su, kako se vidi u slučaju Vjesnika, neprepoznati i vrijedni prijezira, odnosno poništenja. To, dakako, nije slučaj sa svakom građevinom iz doba modernizacije drugog poraća. Ovo je društvo koje desetljećima čeka novu muzejsku građevinu dok istovremeno spremno žrtvuje industrijsku i vojnu baštinu austrougarskog razdoblja (Gredelj, Črnomerec) kako bi, odbacivanjem pozitivnih načela prilagodljive ponovne uporabe ili restauratorskih postupaka, na mjestu ruševina izgradilo državni „Trg pravde" ili kamerama nadzirane i rampama ograđene stambeno-poslovne četvrti. Sve to objedinjuje već više puta konstatirano dokidanje urbanizma kao manifestacije kolektivne zrelosti i građanske odgovornosti, spremnosti na dijalog te zajedničko razmatranje javne budućnosti.

K: Bi li transformacija sadašnjega maksimirskog prostora u javni rekreacijski i sportski park predstavljala urbanistički gubitak identiteta ili upravo suprotno, njegovu suvremenu reinterpretaciju?

MŠ: Ovisno o tome o čemu konkretno govorimo u prostoru. Ako je riječ o novogradnji stadiona koji je praćen parkovima za rekreaciju i sport, onda je riječ o širem konceptu.

Stadion Maksimir – izvorne tribine na zapadnoj, sjevernoj i istočnoj strani (FOTO MGZ-VT)

Okolica stadiona, osobito ona prema zapadu, to dijelom dopušta, pa bi sportske aktivnosti koje bi tamo bile koncentrirane bile i logične, jer ne bi predstavljale novost.

K: Zašto dio modernističke arhitekture u Hrvatskoj uspijeva postati „baština", dok drugi dio, unatoč autorskoj i povijesnoj vrijednosti, ostaje percipiran kao potrošna infrastruktura koju je dopušteno ukloniti bez ozbiljnije javne rasprave?

MŠ: To ovisi o nekoliko čimbenika. Prvo, o tome jesu li pojedina arhitektonska djela javno (pre)poznata zahvaljujući istraživanjima, odnosno publikacijama, što obično pomaže da ih se prepozna i zaštiti unutar konzervatorskih vlasti. Drugo, ovisi o senzibiliziranosti sredine. U Zagrebu postoje i pozitivni i negativni primjeri, od pohvalnih, upravo konzervatorskih radova na djelima Vitića (Laginjina i Kockica), Haberlea (Lisinski) i Kučana (Palača pravde) do potpunog negiranja (sklop Zagrebačke banke u Paromlinskoj). Treće, ovisi o namjeni arhitekture. Nije isto čuvati Vitićevu motelsku arhitekturu na Preluku i u Trogiru i Magašev stadion. To pokazuje *vidljivost* pojedinih, u užem krugu prepoznatih djela, u javnosti, ne samo prostorno već i u intimnom ili kolektivnom imaginariju vrijednosti. Četvrto, u Hrvatskoj nije lako primjenjivati u Europi već razvijene konzervatorske standarde za arhitekturu nastalu nakon 1945. godine, i iz epskih (ili, prizemnije rečeno, ideoloških) i prozaičnih razloga (pitanje odnosa privatnoga i javnoga). U Hrvatskoj se među novim bogatašima uporno ne pojavljuju mecene s afinitetom

ili senzibilitetom za očuvanje naslijeđenih segmenata javnog prostora. Javnost je tako, bez postojanja osnovne kritičnosti zbog nepostojanja *mjesta* njezine manifestacije, prisiljena ostati bez posrednika u senzibiliziranju i upozoravanju na izgubljeno. Na kraju, nakon potresa 2020. godine započela je povijest koju će napisati tek mlađi naraštaji – suprotstavljena političkim uspjesima potpomognutima sredstvima NPOO-a – povijest žrtvovanja, rušenja ili, u najboljem slučaju, rekonstruiranja ili supstituiranja povijesnih građevina različitih epoha.

FOTO A. Veštić

O poljudskom smo stadionu razgovarali s Alenom Žunićem, izvanrednim profesorom na Katedri za urbanizam, prostorno planiranje i pejsažnu arhitekturu Arhitektonskoga fakulteta u Zagrebu.

Kvartal (K): Kako danas čitati Poljud unutar opusa Borisa Magaša? Koliko njegovi teorijski tekstovi, povijesni kontekst nastanka i odnos stadiona prema splitskom krajoliku oblikuju naše razumijevanje njegove arhitektonske vrijednosti i njegove budućnosti kao jednog od najvažnijih ostvarenja sportske arhitekture?

Alen Žunić (AŽ): Boris Magaš autor je koji je stvorio brojne iznimne realizacije – sjetimo se sarajevskog Muzeja revolucije, hotelskih sklopova Solaris i Haludovo, vrtića na Mihaljevcu i ekspresivnoga sakralnog ciklusa – no poljudski je stadion zasigurno ključna izvedba u njegovu opusu. Rekao bih da je to remek-djelo *sui generis* za koje nije nužno autorovo tumačenje da bismo ga razumjeli i prepoznali njegovu posebnost, ali Magaševi su tekstovi dragocjena „dodana vrijednost" jer otkivaju osobni stvaralački prosede, projektantsku metodu i napokon autorski diskurs koji može biti i posve drukčiji od onoga što je „u oku gledatelja". Ako već govorimo o teorijskoj dimenziji interpretacije arhitektonskog djela, zanimljivo je da je Magaš upravo tijekom izvedbe stadiona pisao doktorat u kojem je gotovo manifestno objasnio svoj pristup arhitekturi na dodiru intelektualnog i senzibilnog sloja u procesu projektiranja, a oba su ta činitelja prisutna upravo na Poljudu kao u idealnoj sintezi.

Taj stadion nije samo vrhunsko ostvarenje u domeni sportske arhitekture i pripadajuće tipologije već ovdje govorimo i o osobitoj urbanističkoj gesti identitetski važnoj za urbanu sliku Splita – od postava objekta u prostoru, preko arkadijskih vizura koje se afirmira do generiranja novoga okolnog prostora koji je upravo Magaš anticipirao kao budući ulaz u grad (što recentni natječaji za kaštelanski most i potvrđuju). U razgovoru za *Vijenac* koji sam imao prilike voditi s profesorom Magašem 2013. godine lijepo je opisao koliko mu je baš tema urbanizma bitna: „Treba misliti grad sa svim njegovim

parametrima, svaki grad ima svoju dušu, *genius loci*, svoj karakter."

K: Danas se rasprave o Poljudu kreću među obnovom, rekonstrukcijom, nadogradnjom i mogućim rušenjem. Govore li one više o samom stadionu ili o našem odnosu prema baštini kasnog modernizma? Koliko je u raspravama o njegovoj budućnosti važan stručni konsenzus?

AŽ: Rasprave koje slušamo podjednako govore o oboma – i o arhitektonskom djelu „po sebi" i o njegovoj javnoj recepciji. Inicijative za rušenje jasno pokazuju da u dijelu splitskoga društvenog miljea, nažalost, nema dovoljno znanja, a ni zavičajnog ponosa za vrijednost koju na Poljudu svi mi imamo (jer taj stadion nije samo splitska već i hrvatska i europska baština 20. stoljeća). S druge strane, u zalaganju za očuvanje tog sklopa otežavajuća je okolnost činjenica da se radi o baštini moderne koja se čak i u konzervatorskoj struci „bori" za svoj položaj i legitimitet unutar korpusa spomenika gdje dominiraju povijesni primjeri. Za obje dimenzije problema bit će važno da se u budućnosti i u široj javnosti i u skeptičnom dijelu struke osvijesti ključan valorizacijski kriterij – da građevina ne postaje spomenik zbog starosti, već zbog svoje iznimne kvalitete i arhitektonske vrijednosti.

Usudio bih se reći da u slučaju poljudskog stadiona konsenzus arhitektonske struke o kvaliteti i obvezi očuvanja Magaševa djela već postoji, nisam čuo da itko misli drukčije. Pitanje je samo koliko će glas struke biti dostatan da se stadion zaista očuva od napada krupnoga kapitala koji, čini mi se,

iz pozadine upravlja „javnim mnijenjem" u ovoj priči. Nažalost, iz brojnih drugih primjera koji su istovremenog nastanka s poljudskim stadionom možemo vidjeti da je rušenje modernističkih remek-djela šira pojava prisutna i drugdje u svijetu (npr. tokijski Nakagin Capsule Tower iz 1972.), ali i kod nas u raznim tipologijama koje brzo „stare", poput hotela (od Haludova koji je na rubu rušenja, Krvavice koja se raspada do Kupara koji su već uklonjeni), pri čemu se redovito traže prilagodbe idealnim novim normativima koji su u postojećoj strukturi često neizvedivi. Da se tako postupalo u prošlosti i rušilo sve što je u nekom trenutku postalo nedovoljno funkcionalno, danas povijesne arhitekture oko nas više ne bi bilo. Hoćemo li srušiti sve naše povijesne katedrale jer njihovi prostori i oprema nakon Drugoga vatikanskog koncila iz 1965. godine više ne odgovaraju suvremenim liturgijskim normama, ili postoje i druge mogućnosti?

K: Tehnička dotrajalost Poljuda rezultat je ponajprije dugotrajnog izostanka sustavnog održavanja. Može li se (i treba li se) njegovo današnje stanje promatrati kao argument za uklanjanje stadiona ili prije kao pokazatelj društvenog odnosa prema modernističkoj baštini, kakav je obilježio i mnoga druga vrijedna djela hrvatske arhitekture druge polovice 20. stoljeća?

AŽ: Rasprava o Poljudu pojavila se naizgled odjednom (zapravo, u trenutku kada se pročulo da će Dinamo dobiti novi kompleks) pa ispada da taj stadion „od jučer" više nije u dobrom stanju, iako je jasno da su strukturne degradacije

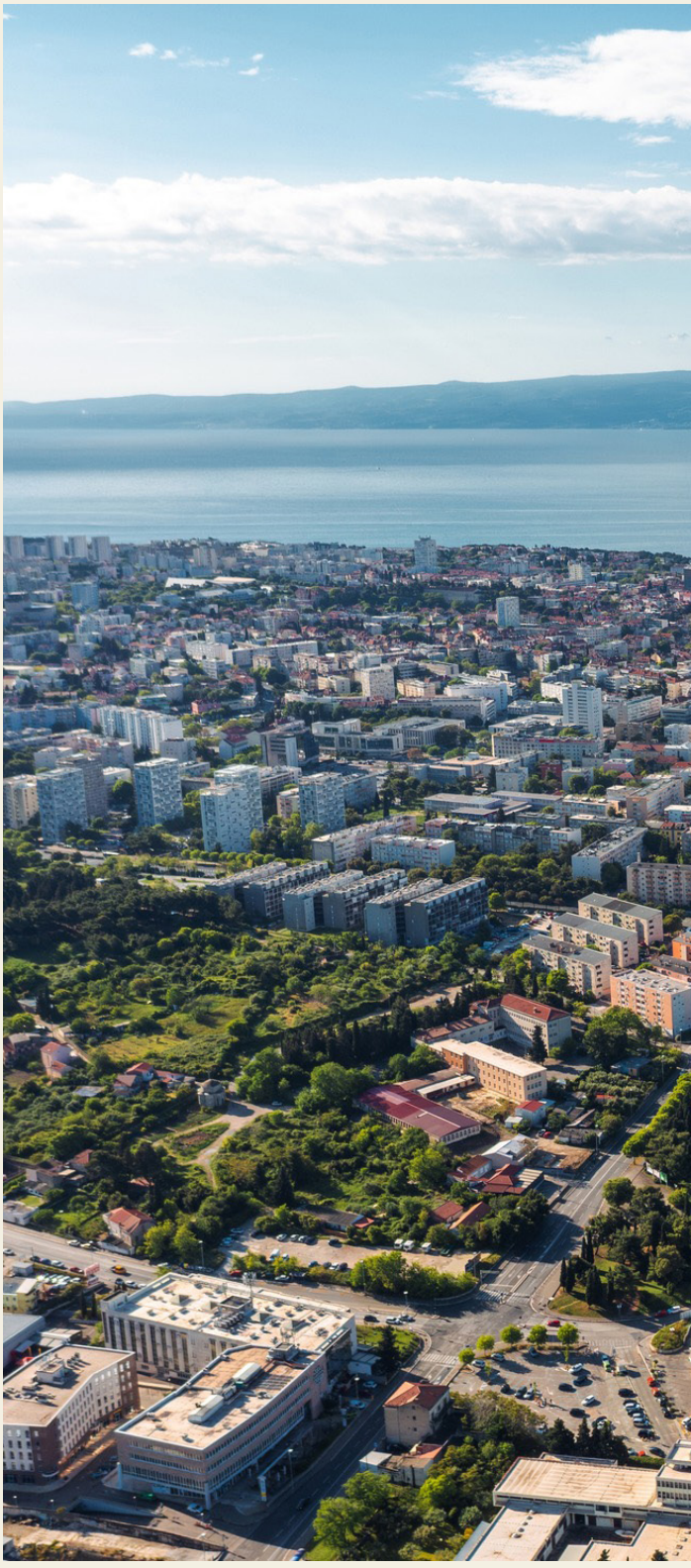

FOTO R. Taran (rv-foto.pl)

posljedica višedesetljetnog zanemarivanja. Apsurdnost te situacije dodatno je naglašena činjenicom da upravo oni koji su se trebali brinuti o održavanju građevine, a nisu, sada traže njezino rušenje, da bi se u budućnosti ponašali kako...?

Vezano za tehničko stanje stadiona, već se pokazalo da uz neka inicijalna stručna mišljenja o lošem stanju konstrukcije postoje i mnogo uvjerljivije inženjerske ekspertize koje tvrde drukčije – jer za sve postoje metode i načini sanacije, kako se to čini i na najsloženijim povijesnim spomenicima. U nedavnim sam raspravama pročitao zanimljivu informaciju da iznimna Mero konstrukcija krova, gdje je primijećena korozija čvorova, ima jamstvo proizvođača od pedeset godina! Poljudu je sada četrdeset sedam godina, pa se valja javiti tvrtki Mero, prijaviti problem i s njima riješiti nepravilnosti. Jedini je problem što je svaki proizvod pokriven jamstvom uz uvjet ispravnoga korištenja i korektnog održavanja – a tu se vraćamo na početak priče!

K: Kako obnoviti Poljud tako da odgovori suvremenim potrebama i pritom sačuva arhitektonski identitet i autorsku cjelovitost Magaševa djela? U javnim raspravama o Poljudu često se sudaraju dvije krajnosti: s jedne strane prisutna je fetišizacija izvornog stanja, a s druge razvojna retorika koja staru građevinu promatra gotovo kao smetnju. Postoji li model obnove koji bi izbjegao i muzealizaciju izvornog stanja i brisanje njegova arhitektonskog identiteta?

AŽ: Kao i kod svih građevina dugog trajanja, vraćanje u apsolutno izvorno stanje najčešće nije moguće, niti mislim da

na tome treba rigidno inzistirati. Čak je i sam Boris Magaš izradio nerealiziran, više puta publiciran projekt adaptacije stadiona načinivši kreativan odmak od „izvornog Magaša"! Građevine su živi organizmi i mogu služiti različitim namjenama u promijenjenim okolnostima, pri čemu je važno očuvati bitne osobine arhitektonskog djela, dok se u nizu stvari može postupiti fleksibilno i prilagodljivo, sukladno današnjem vremenu. Dakle, muzealizacija ne bi trebala biti opcija, nego je odgovor u vitalnoj arhitekturi koja je i dalje u funkciji, jer je to najbolje čuva, uz kompromise prilagodbe koja djelo neće devastirati. Npr. jedan od argumenata koji se ističe u raspravama o nefunkcionalnosti (te stoga i potrebi rušenja) poljudskog stadiona jest neodgovarajuća atletska staza oko nogometnog borilišta. Međutim, ona se može jednostavno izmjestiti, što sigurno ne bi narušilo autentičnost Magaševe zamisli.

Ako govorimo o razvoju i nadogradnji nedostajućih sadržaja (spominju se uglavnom oni komercijalni), mislim da se ekstenzija programa kao novog sloja može osigurati u neposrednoj blizini (pokraj, a ne na stadionu ili na „oslobođenoj lokaciji" *in situ*), što bi i investitorima svakako trebalo zvučati jeftinije od rušenja postojećeg stadiona i izgradnje novoga. Upravo je ideja grada koji živi oko stadiona i bila izvorna želja Borisa Magaša jer u opisu projekta u časopisu *Arhitektura* iz 1980. godine ima jedan podnaslov *Odnos prema gradu* u kojem navodi: „...prostor oko stadiona ne smije biti mrtvo tkivo grada. Zeleni prostor mora postati šetalište građana, mjesto sastanka, života u trenutcima relaksacije. U svom pejsažnom

tretmanu mora pulsirati žamorom djece i ćaskanjem odraslih. Široki otvor na jugu omogućuje šetaču da sagleda unutrašnjost objekta, da ga doživi u cjelini zahvata...”

Dakle – slijedite Magaševu ideju, svi su odgovori tu sadržani!

K: Poljud je istodobno Hajdukov stadion, javni gradski prostor, pojedinačno zaštićeno kulturno dobro i jedan od najprepoznatljivijih simbola Splita druge polovice 20. stoljeća. Tko bi trebao odlučivati o njegovoj budućnosti i kako osigurati da arhitektonska kvaliteta bude jedan od temeljnih kriterija odlučivanja, uz sigurnost, funkcionalnost i ekonomsku održivost?

AŽ: O budućnosti stadiona, posebno o metodologiji obnove i arhitektonskoj pojavnosti, apsolutno bi trebala odlučivati struka – arhitekti, inženjeri i konzervatori – pri čemu o funkcionalnim prilagodbama i suvremenom programu korištenja, naravno, treba pitati vlasnike (Grad Split) i sportski dio javnosti. Iz toga će, nadajmo se, proizići pozitivan dijalog i moguća rješenja.

Stadion Poljud nije samo „jedan od najprepoznatljivijih simbola Splita druge polovice 20. stoljeća” (što jest točno) nego je i, usudio bih se reći – uz Dioklecijanovu palaču i najvrjednije arhitektonsko djelo koje ovaj grad baštini nakon tisuću sedamsto godina svojeg trajanja.

K: Poljud je međunarodno i stručno prepoznat kao jedno od ključnih djela hrvatske i jugoslavenske modernističke arhitekture. Kako objasniti činjenicu da se njegova vrijednost u lokalnoj javnosti i dalje iznova propituje? Govori li to više o samom stadionu ili o našem odnosu prema arhitekturi socijalističkog razdoblja i modernističkoj baštini općenito?

AŽ: Nažalost, u situaciji smo da o (ne)vrijednosti stadiona govore oni koji nisu educirani i kvalificirani o tome išta reći, pa se neki čak čude zbog čega je poljudski sklop zaštićen i u tome gotovo vide urotu. Ta „glasna većina" dobila je začudan prostor u medijima te su u odnosu na stručnjake koji misle drukčije ideje o rušenju došle u prvi plan. Danas svi misle da znaju sve i da mogu biti kritičari o temama koje uopće ne razumiju, po prilici na isti način kako su danas svi „izbornici reprezentacije".

Ipak, politika je „kratkim rezovima" utišala zagovornike rušenja, a činjenica da je Magašev stadion zakonom zaštićeno kulturno dobro spasonosan je alat za neke krajnje situacije do kojih mislim da ni neće doći. Boris Magaš autor je kojeg u nesumnjivo najutjecajnijoj sintezi svjetske moderne arhitekture afirmativno ističe Kenneth Frampton, dok je upravo poljudski stadion međunarodno visoko valoriziran u monografijama ključnih teoretičara poput Uda Kultermanna ili kustosa američke MoMA-e, koji su splitski sklop izdvojili kao jednu od ključnih ikona svojeg vremena.

Stoga ne bih rekao da je ovdje primarni problem u tome što je stadion „baština socijalizma" (iako možda nekome i to smeta), već problem leži u činjenici da javnost modernu arhitekturu još uvijek ne prepoznaje kao spomenički vrijednu. Zato mislim da je nedavni skup o zaštiti hrvatske moderne u HAZU-u bio jedan od važnih doprinosa valorizaciji, afirmaciji i očuvanju arhitekture 20. stoljeća, jer je osvijetlio relevantne primjere i dobrih i loših praksi, kao i probleme s legislativom koji trenutačno postoje. ×